

انجمن مدیران صنایع

بررسی روند تحریم های وضع شده

قبل و بعد از برجام

بررسی روند تحریمهای وضع شده قبل و بعد از برجام

فهرست مطالب

عنوان	شماره صفحه
مقدمه.....	۱
۱- ماهیت تحریم ها قبل از برجام.....	۱
۲- تاثیر تحریم ها (قبل از برجام).....	۱۰
۳- محدوده تحریم های وضع شده اخیر (بعد از لغو برجام).....	۱۴
۴- نتیجه گیری و پیشنهادات.....	۲۰

مقدمه

با توجه به شرایط کنونی اقتصاد ایران نظام تصمیم‌گیری ایران و فعالان اقتصادی، برای تدوین استراتژیهای مدیریت کنترل اثرگذاری تحریم‌ها و پیش‌بینی روندهای آتی آن، نیازمند آگاهی از گستره و حوزه‌های تحریمی هستند. در این راستا در این گزارش به منظور مستندسازی روند شکل‌گیری تحریم‌های بین‌المللی، ابتدا به ماهیت تحریم‌ها قبل از برجام و تاثیر آن بر اقتصاد ایران و مقایسه تطبیقی تحریم‌های گذشته سازمان ملل، ایالات متحده و نهایتاً اتحادیه اروپا و متحدانشان و سپس محدوده تحریم‌های بعد از برجام در بازه زمانی ۹۰ و ۱۲۰ روزه شرح داده شده است.

۱- ماهیت تحریم‌ها قبل از برجام

از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۲ (۲۰۰۶-۲۰۱۲) پنج قطعنامه علیه ایران در شورای امنیت سازمان ملل به تصویب رسید:

۱- در قطعنامه ۱۶۹۶ مورخ ۳۱ جولای ۲۰۰۶ (۹ مرداد ۸۵) شورای امنیت از ایران خواست تا تمامی فعالیت‌های مربوط به غنی‌سازی و بازفرآوری شامل تحقیق و توسعه را به نحوی که مورد تایید آژانس بین‌المللی انرژی اتمی باشد به حال تعلیق درآورد. این قطعنامه به ایران برای اجرای این خواست ۶۰ روز فرصت داد و از آژانس بین‌المللی انرژی اتمی خواست که اجرا یا عدم اجرای این بند از قطعنامه را از سوی ایران در پایان فرصت مقرر گزارش کند. در این قطعنامه تاکید شده بود که در صورت امتناع ایران از تعلیق غنی‌سازی و فعالیت‌های مرتبط با آن، بر اساس ماده ۴۱ فصل هفتم منشور ملل متحد اقدامات آتی صورت خواهد گرفت.

۲- قطعنامه ۱۷۳۷ سازمان ملل در ۲۷ دسامبر ۲۰۰۶ (۳ دی‌ماه ۸۵) حاوی موارد تحریم بود. بر اساس این قطعنامه، دارایی‌های برخی موسسات و افراد مرتبط با برنامه‌های هسته‌ای ایران در خارج از این کشور مسدود شد. در این قطعنامه نیز از ایران خواسته شده بود که فعالیت‌های مرتبط با غنی‌سازی را ظرف ۶۰ روز تعلیق کند.

۳- قطعهنامه شماره ۱۷۴۷ شورای امنیت در ۲۴ مارس ۲۰۰۷ (۴ فروردین ۸۶) صدور تسلیحات از سوی ایران را ممنوع می‌کرد و از تمامی کشورها خواسته شد وام تازه‌ای در اختیار ایران قرار ندهند. در این قطعهنامه نیز به ایران ۶۰ روز فرصت داده شد تا غنی‌سازی اورانیوم را متوقف و با بازرسان آژانس بین‌المللی انرژی اتمی همکاری بیشتری کند و هشدار داده شد که در غیراین صورت ایران با تحریم‌های بیشتری روبه‌رو خواهد شد. در مقایسه با قطعهنامه قبلی، قطعهنامه ۱۷۳۷ محدودیت‌هایی را در زمینه سفر تعداد بیشتری از دست‌اندرکاران ارشد برنامه اتمی ایران قائل شده و دارایی‌های چهره‌های کلیدی و موسسات وابسته به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را مسدود اعلام کرد. در این قطعهنامه اعلام شد که این تحریم‌ها در صورت تعلیق فعالیت‌های مرتبط با غنی‌سازی لغو می‌شود.

همچنین در ماه اکتبر ۲۰۰۷ وزارت خزانهداری آمریکا، به طور یکجانبه حدود ۲۰ شرکت نفتی و پتروشیمی را تحت کنترل دولت ایران تشخیص داد و بدین ترتیب دسترسی آنها را به واسطه قانون تحریم‌های تجاری به انجام مبادلات با آمریکا محدود نمود. این تحریم‌ها در دولت اوپاما شدت بیشتری به خود گرفت و این تحریم‌های یکجانبه از سال ۲۰۱۰ ماهیت فرامنطقه‌ای خود را نشان داد.

۴- قطعهنامه شماره ۱۸۰۳ شورای امنیت به تاریخ ۳ مارس ۲۰۰۸ (۱۳ اسفند ۸۶) تحریم‌های اعمال شده بر اشخاص و شرکت‌های ایرانی را گسترش داده است و نیز برای اولین بار از کشورها می‌خواهد تا هواپیماها و کشتی‌های متعلق به ایران مشروط به وجود دلایل منطقی مبنی بر وجود مواد ممنوعه و دارای کاربردهای دوگانه بازرسی کنند. قطعهنامه همچنین ضمن استقبال از حل مسایل مهم باقیمانده میان ایران و آژانس بر اساس طرح اقدام بر تمایل ۵+۱ برای تقویت تلاش‌های دیپلماتیک جهت ازسرگیری مذاکرات با ایران برای رسیدن به راه حل مساله تاکید می‌کند. شورا اعلام می‌کند که در صورت تعلیق برنامه غنی‌سازی اورانیوم در ایران، تحریم‌های اعمال شده علیه تهران را مادامی که تعلیق وجود داشته باشد، تعلیق خواهد کرد.

۵- قطعهنامه شماره ۱۹۲۹ شورای امنیت در تاریخ ۹ ژوئن ۲۰۱۰ (۱۹ خرداد ۸۹) شورای امنیت ایران را به پیروی از قطعهنامه‌های قبلی فرا می‌خواند و با در نظر گرفتن مقررات آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، ایران را به توقف توسعه فناوری‌های حساس که به پشتیبانی از برنامه‌های هسته‌ای و موشکی انجام می‌شود، تا

آن زمان که شورای امنیت تشخیص می‌دهد که اهداف این قطعنامه‌ها محقق شده است، فرا می‌خواند. بندهای مهم این قطعنامه به شرح زیر است:

- شورای امنیت از همه کشورها می‌خواهد تا همه محموله‌ها به سمت یا از طرف ایران را طبق اختیارات ملی و مقررات خود و مطابق با قوانین بین‌المللی بخصوص قوانین دریایی و توافقات هوپیمایی بین‌المللی، در خاک کشور خود از جمله بنادر و فرودگاه‌ها مورد بازرسی قرار دهند.
- شورای امنیت تصمیم می‌گیرد که همه کشورها می‌بایست مانع از تامین خدمات ذخیره‌ای مانند ذخیره سوخت و مواد یا دیگر خدمات به کشتی‌ها و شناورها توسط اتباع خود به شناورهای ایرانی یا دارای قرارداد با ایران از جمله شناورهای اجاره شده از سوی ایران شوند.
- شورای امنیت از همه کشورها می‌خواهد، علاوه بر اجرای وظایف خود بر حسب قطعنامه‌های ۱۷۳۷ (۲۰۰۶)، ۱۷۴۷ (۲۰۰۷)، ۱۸۰۳ (۲۰۰۸) یا همین قطعنامه، مانع از تامین خدمات مالی، از جمله بیمه یا بیمه مجدد یا انتقالات از طریق خاک کشورشان برای، یا از طریق اتباع و نهادهایی که تحت قوانین آنها (از جمله شعبه‌های خارج از کشور) کار می‌کنند، یا اشخاص و نهادهای مالی موجود در خاک خود، یا هر یک از دارایی‌ها و منابع مالی شوند، در صورتی که اطلاعاتی در دست داشته باشند دال بر این که این خدمات، دارایی‌ها و منابع می‌توانند در گسترش فعالیت‌های حساس هسته‌ای ایران، توسعه سیستم‌های حمل و پرتاب سلاح‌های هسته‌ای سهم داشته باشند.
- شورای امنیت از کشورها می‌خواهد تا تدابیر مناسبی را اتخاذ کنند که مانع از افتتاح شعبه‌ها، شرکت‌های فرعی یا نمایندگی‌های ادارات بانک‌های ایرانی در خاک خود شوند، همچنین تدابیری اتخاذ کنند که مانع از سرمایه‌گذاری مشترک جدید، گرفتن مالکیت منافع در داخل یا حفظ یا ایجاد روابط میان بانک‌های ایرانی و بانک‌هایی شوند که تحت حاکمیت قضایی این کشورها هستند تا از ارائه خدمات مالی ممانعت به عمل آید، در صورتی که اطلاعاتی در اختیار داشته باشند دال بر این که اینگونه فعالیت‌ها می‌تواند در گسترش فعالیت‌های حساس هسته‌ای ایران یا توسعه سیستم‌های حمل و پرتاب سلاح‌های هسته‌ای نقش داشته باشند.
- شورای امنیت از کشورها می‌خواهد تا اقدامات مقتضی اتخاذ کنند که از نهادهای مالی ایران درون قلمروهای آنها جلوگیری به عمل آورد. شورای امنیت از کشورها در خواست می‌کند به وسیله محاکم

قضایی خود از افتتاح دفاتر نمایندگی یا شرکت‌های فرعی یا حساب‌های بانکی در ایران جلوگیری کنند در صورتیکه آنها اطلاعاتی داشته باشند که شرایط معقولی فراهم کند که چنین خدمات مالی می‌تواند به فعالیت‌های حساس-گسترش هسته‌ای ایران کمک کند یا به توسعه سامانه‌های پرتاب تسلیحات هسته‌ای کمک نماید.

علاوه بر تحریم‌های شورای امنیت، کنگره آمریکا در تاریخ ۲۴ ژوئن ۲۰۱۰ با وضع تحریم‌هایی فشار بر حوزه انرژی و بانکی ایران را تشدید نمود. در همین تحریم‌ها، کنگره آمریکا مجازات‌های شدیدی بر علیه شرکت‌هایی که محصولات پتروشیمی به ارزش بیش از ۵ میلیون دلار طی ۱۲ ماه برای ایران تامین می‌کردند به تصویب رساند. به موجب این تحریم، شرکت‌های تامین‌کننده مزبور از دسترسی به سیستم مالی آمریکا و حتی انعقاد قرارداد با آمریکا و شرکت‌های آمریکایی منع می‌شدند. آمریکا همواره فروش نفت ایران را منشأ تامین پول برای برنامه‌های هسته‌ای ایران معرفی می‌کند.

در سال ۲۰۱۱ آمریکا تمرکز ویژه‌ای بر شرکت ملی نفت ایران معطوف داشت و به شدت فرامنطقه‌ای عمل نمود. برای مثال در ماه می سال ۲۰۱۱ آمریکا شرکت دولتی نفت ونزوئلا (*PDSVA*) و شش شرکت نفتی را به دلیل تخطی از تحریم‌های وضع شده علیه ایران، مورد تحریم قرار داد. سال ۲۰۱۲ سالی بود که آمریکا با تمام توان به میدان آمد. در ۱۳ ژانویه ۲۰۱۲، آمریکا شرکت چینی *Zhuhai Zhenrong* و شرکت سنگاپوری *Kuo Oil Pte Ltd* و شرکت *FAL Oil* امارات را تحت تحریم قرار داد. در تاریخ ۳۱ جولای ۲۰۱۲، اوپاما تحریم‌ها علیه ایران را تشدید نمود. در این تحریم‌ها تدابیری علیه شرکت‌هایی که با شرکت ملی نفت ایران و یا شرکت نفتیران در ارتباط هستند اتخاذ شده بود. در تاریخ ۲۴ سپتامبر ۲۰۱۲، آمریکا عملاً شرکت نفت را وابسته به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی معرفی نمود.

جدول مقایسه تطبیقی تحریم‌های سازمان ملل، ایالات متحده و اتحادیه اروپا و متحدان غربی آمریکا پیش از

برجام (برگرفته از گزارش دفتر خدمات پژوهشی کنگره)

شاخص‌های تحریم: نگاه کلی		تحریم‌های اقتصادی
جامع‌ترین تحریم‌ها علیه ایران بیش از هر کشور جهان	تحریم‌های ایالات متحده	
تحریم‌های فزاینده و فراگیر اما هنوز هدف اولیه آن به برنامه سلاح‌های کشتار جمعی (WMD) متمایل است و هیچ تحریم الزام‌آوری در مورد بخش انرژی ایران ندارد.	تحریم‌های سازمان ملل	
اتحادیه اروپا از همه تحریم‌های سازمان ملل علیه ایران پیروی کرده و تحریم‌های جدیدی از سوی همه اعضای این اتحادیه از ۲۷ ژوئیه ۲۰۱۰ علیه ایران اعمال نموده که به شدت با تحریم‌های ایالات متحده هم‌راستا است. تحریم‌های کشورهای ژاپن و کره جنوبی نیز به طور فزاینده، گسترده است.	تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی	
شاخص‌های تحریم: ممنوعیت تجارت و سرمایه‌گذاری در ایران		
دستور اجرایی ۱۲۹۵۹ (بجز استثنائات محدودی) هرگونه صادرات به ایران، واردات از ایران و یا سرمایه‌گذاری در ایران را برای شرکت‌های آمریکایی ممنوع می‌کند. در این قانون معافیت‌هایی برای فروش مواد غذایی و محصولات دارویی به ایران وجود دارد اما هرگونه تامین مالی تجاری و تضمین‌های فایناس مجاز نمی‌باشد.	تحریم‌های ایالات متحده	
تحریم‌های سازمان ملل، تجارت در موارد غیرنظامی و یا سرمایه‌گذاری در بخش‌های عمومی غیرنظامی را ممنوع نمی‌کند. همچنین این تحریم‌ها هیچ محدودیت الزام‌آوری در ارائه تامین مالی تجاری و تضمین‌های مالی توسط نهادهای تامین اعتبار صادراتی کشورها در بر ندارد.	تحریم‌های سازمان ملل	
تا ۲۳ ژانویه ۲۰۱۲ هیچ ممنوعیت عمومی در مورد تجارت امور غیرنظامی با ایران در این اتحادیه وجود نداشت اما در نتیجه تصمیمات ۲۳ ژانویه ۲۰۱۲ اروپا به سمت ممنوعیت خرید نفت از ایران و بلوکه کردن دارایی‌های بانک مرکزی ایران حرکت می‌کند. تحریم‌های جدید اروپا به گستردگی تحریم‌های ایالات متحده است. در نتیجه تحریم‌های اعلامی این اتحادیه در ۱۵ اکتبر ۲۰۱۲ هرگونه تامین مالی تجاری و تضمین‌های فایناس مجاز نمی‌باشد. ژاپن و کره جنوبی تامین مالی تجاری و تضمین‌های مالی را در میان‌مدت و بلندمدت ممنوع کرده‌اند و تنها تامین مالی در کوتاه‌مدت را مجاز شمرده‌اند، هر چند اتحادیه اروپا از اعضای خود خواسته که بر این مورد نیز اعمال محدودیت نمایند.	تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی	
شاخص‌های تحریم: تحریم‌های بانکی		
در خلال سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۰۶، چندین بانک ایرانی به کمک به گسترش تولید سلاح‌های کشتار جمعی و یا حمایت از تروریسم تحت دستور اجرایی ۱۳۳۸۲ و ۱۳۲۲۴ متهم شده‌اند. قانون CISADA روابط بانکی بانک‌های آمریکایی را با هر بانک خارجی که دارای تبادلات مالی با سپاه پاسداران و نیز شرکت‌های ایرانی مشمول تحریم‌های قطعنامه‌های سازمان ملل می‌باشد، را ممنوع می‌کند. در ۳۱ دسامبر ۲۰۱۱ مجوز دفاعی سال مالی ۲۰۱۲ توسط باراک اوباما امضا شده که در آن	تحریم‌های ایالات متحده	

<p>حساب‌های همه بانک‌های خارجی که در روند تبادلات مالی با بانک مرکزی ایران می‌باشند را در آمریکا مسدود می‌کند.</p>	
<p>چنین تحریم‌های مستقیمی در قطعنامه‌های سازمان ملل وجود ندارد. هرچند از ۲ بانک ایرانی به عنوان شرکت‌های مشمول تحریم در قطعنامه شورای امنیت نام برده شده است.</p>	<p>تحریم‌های سازمان ملل</p>
<p>اتحادیه اروپا در ۲۳ ژانویه ۲۰۱۲ دارای‌های بانک مرکزی ایران را مسدود نمود که این تحریم‌ها در راستای تحریم‌های ایالات متحده در این زمینه می‌باشد. این قانون، همه تعاملات و تراکنش‌های بانکی با بانک‌های ایرانی بجز موارد مجاز در بیانیه تحریمی اکتبر ۲۰۱۲ را ممنوع اعلام می‌کند.</p> <p>در نوامبر ۲۰۱۱ بریتانیا و کانادا بانک‌های خود را از هرگونه تبادل مالی با بانک مرکزی ایران منع کردند. در مارس ۲۰۱۲، تحریم علیه همه بانک‌های ایرانی از استفاده از سیستم انتقال الکترونیکی بین بانکی (SWIFT) اجرا شد.</p> <p>کره جنوبی و ژاپن نیز شبیه تحریم‌های ۲۰۱۰ اتحادیه اروپا را تصویب کردند. هرچند کره جنوبی از الزام وجود مجوز قبلی برای مبادلات بیش از ۴۰ هزار یورو نیز پیروی می‌کند. علاوه بر این، کره و ژاپن دارای‌های ۱۵ بانک ایرانی را مسدود کرده و کره جنوبی بانک ملت ایران را مورد هدف انسداد قرار داده است.</p>	<p>تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی</p>
<p>شاخص‌های تحریم: تحریم شرکت‌های خارجی که با بخش انرژی ایران همکاری می‌کنند.</p>	
<p>قانون تحریم‌های ایران (P.L. ۱۰۴-۱۷۲) و اخیراً «قانون تحریم جامع ایران، مسئولیت و سلب منافع» در سال ۲۰۱۰ (P.L. ۱۱۱-۱۹۵) و نیز توسعه آن در «دستورهای اجرایی مختلف» عملاً تحریم‌ها را بر هرگونه تعامل و همکاری با/در بخش انرژی ایران اعمال می‌کند. برخی معافیت‌های ۱۸۰ روزه برای شرکت‌های کشورهای که به «مقدار قابل ملاحظه‌ای کاهش خرید نفت ایران داشته‌اند» مجاز شمرده شده است.</p>	<p>تحریم‌های ایالات متحده</p>
<p>در تحریم‌های سازمان ملل معادل دقیق چنین تحریم‌هایی وجود ندارد. هرچند در قطعنامه ۱۹۲۹ بیان شده است که نمی‌بایست ارتباط بالقوه بین درآمدهای حاصل از بخش انرژی ایران و تامین مالی گسترش فعالیت‌های حساس هسته‌ای این کشور وجود داشته باشد که این کلمات از سوی بیشتر ناظران به عنوان «حمایت قطعنامه سازمان ملل از کشورهایی که خواستار ممنوعیت فعالیت شرکت‌های خود از سرمایه‌گذاری در بخش انرژی ایران می‌باشند، تفسیر شده است.</p>	<p>تحریم‌های سازمان ملل</p>
<p>هم‌کنون اتحادیه اروپا تقریباً انعقاد هرگونه قرارداد با ایران در بخش انرژی شامل خرید نفت و گاز، خدمات بیمه کشتیرانی و فروش تجهیزات حوزه انرژی را ممنوع کرده است.</p> <p>ژاپن و کره جنوبی نیز انجام پروژه‌های جدید در ایران را ممنوع کرده و خواستار محدود کردن و توقف پروژه‌های در جریان شده‌اند. در دسامبر ۲۰۱۱ کره جنوبی به شرکت‌های خود در زمینه فروش تجهیزات پتروشیمی یا انرژی به ایران هشدار داد. هردو کشور به شدت خرید از ایران را کاهش داده‌اند.</p>	<p>تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی</p>
<p>شاخص‌های تحریم: تحریم علیه اعطای وام‌های بین‌المللی به ایران</p>	
<p>تحت بند ۱۶۲۱ قانون نهادهای بین‌المللی (P.L. ۹۵-۱۱۸)، نمایندگان ایالات متحده در</p>	<p>تحریم‌های ایالات متحده</p>

سازمان‌های مالی بین‌المللی مانند بانک جهانی، لازم است تا علیه اعطای وام به ایران توسط چنین سازمان‌هایی رای دهند.		
قطعنامه ۱۷۴۷ (پاراگراف ۷) در خواست می‌کند (اما الزام آور نیست) که کشورها و نهادهای مالی بین‌المللی از دادن وام و اعتبار به ایران بجز برای توسعه و اهداف انسان‌دوستانه خودداری نمایند.	تحریم‌های سازمان ملل	
مصوبات ۲۷ جولای ۲۰۱۰ اتحادیه اروپا، اعطای وام و اعتبارات و وام‌های اعطایی با بازپرداخت بلندمدت کم‌بهره توسط اعضای این اتحادیه و نیز از طریق موسسات مالی بین‌المللی را منع کرده است. اما در مورد ژاپن و کره جنوبی چنین مواردی اعلام نشده است.	تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی	
شاخص‌های تحریم: ممنوعیت انتقال مالی با شرکت‌های ایرانی		
دستور اجرایی ۱۳۲۲۴ تراکنش‌های مالی را با شرکت‌هایی که توسط این اداره «حامی تروریسم بین‌المللی» شناخته شده‌اند را ممنوع اعلام می‌کند. چندین شرکت (از جمله چند شرکت ایرانی) مشمول این قانون اعلام شده‌اند.	تحریم‌های ایالات متحده	
چنین تحریم‌هایی مستقیماً در تحریم‌های سازمان ملل وجود ندارد.	تحریم‌های سازمان ملل	
چنین تحریم‌هایی مستقیماً در تحریم‌های اتحادیه وجود ندارد هرچند بسیاری از شرکت‌های ایرانی که توسط این اتحادیه، ژاپن و کره جنوبی مشمول انسداد دارایی شده‌اند با لیست ایالات متحده از شرکتهای حامی تروریسم انطباق دارد.	تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی	
شاخص‌های تحریم: ممنوعیت کمک‌های خارجی		
کمک‌های خارجی ایالات متحده به ایران (بجز کمک‌های صرفاً بشردوستانه) تحت بند ۶۲۰۰ قانون کمک‌های خارجی، ممنوع شده است. این بخش، کمک‌های خارجی به کشورهایی که در لیست ایالات متحده در زمره کشورهای حامی تروریسم می‌باشند، ممنوع شده است. ایران نیز از ژانویه ۱۹۸۴ در این لیست قرار گرفته است. ایران نیز همچنین به طور معمول کمک‌های مستقیم خارجی تحت قوانین تخصیص سالیانه اقدامات خارجی (اخیراً در بند ۷۰۰۷ قانون H of P.L. ۸-۱۱۱) را رد کرده است.	تحریم‌های ایالات متحده	
معادل چنین تحریم‌هایی در تحریم‌های سازمان ملل وجود ندارد.	تحریم‌های سازمان ملل	
مقامات اروپایی اخیراً در قانون ۲۷ جولای ۲۰۱۰ کمک‌های مالی و وام‌های اعطایی با بازپرداخت بلندمدت کم‌بهره به ایران را ممنوع کرده و همچنین تامین مالی شرکت‌های درگیر در بخش انرژی ایران را منع کرده‌اند. ژاپن و کره جنوبی ممنوعیت‌های خاصی را در مورد کمک یا دادن وام به ایران تصویب نکرده‌اند، اما پرداخت چنین وام‌هایی به ایران در دستور کار آنها قرار ندارد.	تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی	
شاخص‌های تحریم: محدودیت کشتیرانی و خطوط هوایی ایران		
تحت دستور اجرایی ۱۳۳۸۲، اداره خزانهداری ایالات متحده خطوط کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران و چندین شرکت تابعه آن را به عنوان شرکت‌هایی قلمداد کرده که اموال و دارایی آنها در ایالات متحده می‌بایست مسدود گردد.	تحریم‌های ایالات متحده	تحریم‌های حمل و نقل
قطعنامه ای ۱۸۰۳ و ۱۹۲۹ به کشورهای جهان این اجازه را می‌دهد که به بازرسی محموله‌های شرکت هواپیمایی ایران و خطوط کشتیرانی جمهوری اسلامی (IRISL) و یا هر کشتی در آب‌های ملی یا بین‌المللی (در صورتی که شواهدی دال بر حمل کالاهای ممنوعه به ایران وجود داشته	تحریم‌های سازمان ملل	

		باشد)، اقدام نمایند.
تحریم‌های نظامی	تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی	تحریم‌های اعلام شده ۲۷ جولای ۲۰۱۰ اتحادیه اروپا، دسترسی باربری هوایی ایران ایر (Iran Air Cargo) را به فرودگاه‌های اروپایی ممنوع کرده و همچنین به انسداد دارایی‌های خطوط کشتیرانی جمهوری اسلامی (IRISL) و شرکت‌های تابعه آن در اروپا پرداخته‌است. بیمه و بیمه تکمیلی شرکت‌های ایرانی نیز ممنوع شده است. اخیراً دادگاه اروپایی حکم به لغو تحریم کشتیرانی ایران داده است، در صورتی که شورای اروپا به دادگاه اعتراضی نداشته و یا مدارکی دال بر دخالت این شرکت در برنامه هسته ای ایران ارائه نکند، بعد از ۲ ماه این حکم نهایی می شود. کره جنوبی و ژاپن نیز تحریم‌های مشابهی را علیه IRISL و Iran Air اعمال کرده‌اند.
	شاخص‌های تحریم: ممنوعیت صادرات سلاح به ایران	
	تحریم‌های ایالات متحده	به دلیل اینکه ایران در لیست کشورهای حامی تروریسم ایالات متحده قرار دارد، فاقد شرایط لازم برای صادرات تسلیحات آمریکایی مطابق بند ۴۰ قانون کنترل صادرات تسلیحات (AECA, ۹۹۵-۹۲ P.L.) قرار دارد. علاوه بر این، مقررات (CFR ۲۲, ITRA بخش ۱, ۱۲۶) بیان می‌کند که رئیس‌جمهور اختیار دارد که صادرات تسلیحات را کنترل کرده و به منظور موافقت با قطعنامه‌های شورای امنیت به عنوان دلیل می‌تواند صادرات و واردات تسلیحات را ممنوع نماید.
	تحریم‌های سازمان ملل	قطعنامه ۱۹۲۹ سازمان ملل (پاراگراف ۸) همه کشورهای عضو سازمان ملل را از فروش و عرضه سیستم‌های تسلیحاتی عمده شامل تانک‌ها، ادوات زرهی، هواپیماهای جنگی، کشتی‌های جنگی و بیشتر سیستم‌های موشکی و لوازم یدکی مرتبط با آنها یا خدمات مشاوره‌ای برای سیستم‌های تسلیحاتی را منع کرده است.
	تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی	تحریم‌های اتحادیه اروپا شامل ممنوعیت فراگیر فروش همه انواع تجهیزات نظامی (نه فقط سیستم‌های عمده تهاجمی) به ایران می‌باشد. ژاپن و کره جنوبی چنین ممنوعیتی برای ایران ندارند اما هیچ یک از این کشورها به ایران سلاح صادر نکرده است.
	شاخص‌های تحریم: محدودیت صادرات موارد با کاربرد دوگانه به ایران	
	تحریم‌های ایالات متحده	عمدتاً تحت بند (j) ۶ قانون مدیریت صادرات (P.L. ۹۶-۷۲) و بند ۳۸ قانون کنترل صادرات صادرات تسلیحات، دارای مجوز عدم فروش کالاهایی به ایران است که می‌تواند دارای کاربردهای نظامی باشد.
	تحریم‌های سازمان ملل	قطعنامه‌های سازمان ملل علیه ایران صادرات اکثر اقلام دارای کاربرد دوگانه را به ایران ممنوع کرده است.
	تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی	اتحادیه اروپا در راستای قطعنامه‌های سازمان ملل، فروش اقلام دارای کاربرد دوگانه را به ایران ممنوع کرده است. در بیانیه تحریم اکتبر ۲۰۱۲ صادرات گرافیت و فلزات ساخته شده را به ایران ممنوع اعلام کرده است. ژاپن اعلام کرده که در زمان ارزیابی فروش کالا به ایران، از رژیم‌های کنترل دقیق صادرات، پیروی می‌کند. کره جنوبی نیز سیاستی مشابه ژاپن اتخاذ کرده است.
	شاخص‌های تحریم: تحریم علیه شرکت‌های خارجی که به ایران سلاح‌های کشتار جمعی و یا تکنولوژی‌های مرتبط می‌فروشند.	
تحریم‌های ایالات متحده	چندین قانون و دستورالعمل مانند قانون عدم تکثیر ایران- سوریه و کره شمالی (P.L. ۱۰۶-)	

<p>۱۷۸)، قانون عدم تکثیر سلاح ایران- عراق(۴۸۴-۱۰۲- P.L.) و دستور اجرایی ۱۳۳۸۲ ، تحریم‌هایی را علیه شرکت‌های ایرانی و غیر ایرانی که مشخص شود درگیر برنامه‌های توسعه سلاح‌های کشتار جمعی ایران و یا عرضه‌کننده آن به ایران باشند، اعمال می‌کند. تحریم‌هایی مانند انسداد دارایی‌ها و منع تبادلات مالی با آنها.</p>		
<p>قطعنامه ۱۷۳۷(پاراگراف ۱۲) انسداد دارایی و اموال شرکت‌های ایرانی ذکر شده در ضمیمه قطعنامه را در سراسر جهان اعمال کرده و در قطعنامه‌های بعدی به لیست شرکت‌های مشمول تحریم‌های فوق اضافه شده است.</p>	<p>تحریم‌های سازمان ملل</p>	
<p>تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه ایران مصوب ۲۷ جولای ۲۰۱۰، این اتحادیه را متعهد به انسداد دارایی‌های شرکت‌های ذکر شده در ضمیمه قطعنامه‌های سازمان ملل و نیز چند شرکت نام برده در قطعنامه اتحادیه اروپا می‌سازد. ژاپن و کره جنوبی نیز دارایی‌های شرکت‌های مندرج در ضمیمه قطعنامه‌های سازمان ملل را مسدود ساخته‌اند.</p>	<p>تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی</p>	
<p>شاخص‌های تحریم: ممنوعیت مسافرت اشخاص</p>		
<p>قانون تحریم جامع ایران، مسئولیت و سلب منافع (CISADA) در سال ۲۰۱۰ وقانون(-) H.R. ۱۹۰۵) ابزار لازم را برای منع مسافرت به آمریکا، انسداد دارایی و منع نقل و انتقالات مالی با ایرانیانی که به عنوان ناقض جدی حقوق بشر بعد از انتخابات ریاست جمهوری ۱۲ ژوئن ۲۰۰۹ در ایران شناخته شده‌اند را فراهم می‌سازد.</p>	<p>تحریم‌های ایالات متحده</p>	
<p>قطعنامه ۱۸۰۳ ممنوعیت‌های الزام آور مسافرت‌های بین‌المللی را برای برخی از اشخاص ایرانی که نام آنها در ضمیمه قطعنامه ذکر شده را اعمال می‌کند. قطعنامه ۱۹۲۹ این لیست را گسترش داده که در سال ۲۱۰۵ به ۴۰ نفر رسیده است. به هر حال لیست ایرانیان مشمول عدم مسافرت بین‌المللی به دلیل درگیری آنها در برنامه‌های توسعه تسلیحات کشتار جمعی می‌باشد و نه نقض حقوق بشر.</p>	<p>تحریم‌های سازمان ملل</p>	<p>تحریم‌های اجتماعی</p>
<p>تحریم‌های اعلام شده ۲۷ جولای ۲۰۱۰ اتحادیه اروپا شامل ضمیمه‌ای از اسامی اشخاص ایرانی مشمول منع سفر به کشورهای اروپایی است. از این تاریخ یک لیست ۶۰ نفره دیگری از اشخاص ایرانی مشمول منع سفر به کشورهای اتحادیه اروپا به دلیل نقض حقوق بشر نیز منتشر شده است. کره جنوبی و ژاپن نیز سفر اشخاص مشخصی از ایران را به کشورهای خود ممنوع اعلام کرده کرده‌اند.</p>	<p>تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی</p>	

۲- تاثیر تحریم ها (قبل از برجام)

مطالعات انجام شده در خصوص تاثیر تحریمهای اقتصادی علیه ایران نشان می دهد که تحریمهای آمریکا به لحاظ تغییر در مواضع ایران با موفقیت همراه نبوده است. نتایج برخی دیگر از مطالعات نیز حاکی از آن است که هزینه های اقتصادی ناشی از اعمال تحریمهای تجاری و مالی نسبتا قابل توجه بوده است. طبق مطالعات انجام شده، تحریم های تجاری و مالی وضع شده از سوی آمریکا بر اقتصاد ایران به ترتیب معادل ۱۴۰ و ۶۳۷ میلیون دلار در سال هزینه در پی داشته است. بنابراین هزینه های تحریم اقتصادی ایران به لحاظ مالی به مراتب شدیدتر و بالاتر از تحریم تجاری بوده است.

بر این اساس مجموع هزینه های وارده (تجاری و مالی) بر اقتصاد ایران تا پیش از سال ۲۰۰۰ سالانه معادل ۷۷۷ میلیون دلار بوده است که معادل ۲,۷ درصد صادرات و ۱,۱ درصد از تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۲۰۰۰ می باشد.

تحریمهای وضع شده علیه ایران ابتدا شامل تحریمهای مالی و تجاری بود که به تدریج تحریمهای فناوری و در نهایت تحریمهای حمل و نقل نیز به آن افزوده شد. این تحریمها ابتدا تنها از سوی آمریکا و به صورت یکجانبه وضع می شد و به تدریج کشورهای اروپایی نیز به این جمع پیوستند و به تحریم های چندجانبه تغییر ماهیت داد. اما در ادامه دور جدیدی از تحریمهای همه جانبه توسط شورای امنیت سازمان ملل متحد اعمال شد که آثار اقتصادی قابل توجهی بر اقتصاد کلان و صنعت نفت ایران داشته است.

تحریم های وضع شده علیه ج.ا. را می توان به ۶ دوره اصلی تقسیم بندی نمود که هر یک دارای ویژگی های خاص خود می باشد:

- ۱ - دوره گروگانگیری ۱۹۷۹-۱۹۸۱
- ۲ - دوره جنگ ایران-عراق (۱۹۸۱-۱۹۸۸)
- ۳ - دوره بازسازی (۱۹۸۹ - ۱۹۹۲)
- ۴ - دوره ریاست جمهوری کلینتون، مهار دوجانبه (۱۹۹۳ - ۲۰۰۱)
- ۵ - پس از واقعه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ تا سال ۲۰۰۶
- ۶- از سال ۲۰۰۶ تا کنون

بررسی‌ها نشان می‌دهد که به دلیل روند فزاینده قیمت نفت خام، درآمد ارزی کشور از محل صادرات نفت خام با رشد چشمگیری مواجه شد و به تبع آن نرخ رشد اقتصادی کشور با افزایش معناداری همراه بود. این امر موقتا آثار منفی تحریمهای تجاری و مالی بین‌المللی که بخشهای واقعی اقتصاد کشور را متاثر ساخت، تحت الشعاع قرار داد و در مجموع اقتصاد ایران در سالهای ۱۳۸۴، ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ به لطف جهش بسیار زیاد قیمت نفت، به ترتیب با نرخ رشد ۶٫۹، ۶٫۶ و ۶٫۷ درصدی مواجه شد.

اما در سالهای بعد با بازگشت قیمت نفت به سطح پیشین خود، به دلیل کاهش نرخ رشد ارزش افزوده سایر بخشهای اقتصادی کشور بویژه کشاورزی و صنعت که بخش قابل توجه آن ناشی از تحریمهای تجاری و مالی و همچنین سیاست‌های نادرست دولت در بخش بازرگانی و مالی و پولی بوده است، نرخ رشد اقتصادی کشور با افت محسوس و قابل ملاحظه‌ای مواجه شد و طی سالهای ۱۳۸۷، ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ با روندی نزولی به ترتیب به ۲٫۳، ۲ و ۱ درصد رسید.

در بررسی نرخ بیکاری همچنین مشاهده می‌شود که این شاخص نیز روندی مشابه و هماهنگ با نرخ رشد اقتصادی داشته است. در طول سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۶ نخست در پی افزایش درآمدهای نفتی و تزریق بخشی از این درآمدها به اقتصاد کشور و اتخاذ سیاستهای انبساطی پولی و مالی از سوی دولت نظیر اعطای تسهیلات به طرح‌های زودبازده نرخ بیکاری به طور مقطعی و جزئی کاهش یافت.

اما با کاهش درآمدهای نفتی و کاهش تزریق این درآمدها در اقتصاد ایران که به صورت غیرواقعی منجر به کاهش نرخ بیکاری شده بود، از یکسو و بروز آثار تحریمهای شدید مالی و تجاری بر بخشهای واقعی و مولد اقتصاد کشور و کاهش تولیدات کشاورزی و صنعتی به دلیل واردات بی‌رویه محصولات خارجی، روند فزاینده و قابل توجه نرخ بیکاری در کشور آغاز شد، بطوریکه در سال ۱۳۸۹ به مرز ۱۵ درصد رسید.

یکی دیگر از شاخصهای نشان‌دهنده وخامت اوضاع در بازار کار، افزایش سالانه جمعیت فعال کشور است. طبق اهداف کمی تعیین شده در دوره برنامه چهارم توسعه، می‌بایست به جمعیت فعال کشور سالانه بیش از ۷۰۰ هزار نفر افزوده میشد که در عمل طی سالهای ۱۳۸۴-۱۳۸۹ تنها ۱۴۰ هزار نفر سالانه وارد بازار کار کشور شدند.

تاثیر تحریمهای اقتصادی و عملکرد ضعیف دولت در آن مقطع زمانی وقتی مشخص تر و برجسته تر می‌شود که به وضعیت بازار کار در سالهای قبل تر نگاهی بیندازیم. بر اساس گزارشات مرکز آمار ایران، میانگین نرخ

رشد جمعیت فعال طی سال‌های ۶۵-۵۵ و ۷۵-۶۵ حداقل دو درصد و در سالهای ۸۵-۱۳۷۵ سالانه چهار درصد بوده است، در حالیکه مقدار این شاخص در سالهای ۱۳۸۴-۱۳۸۹ کمتر از یک درصد شده است.

در این دوره اقتصاد ایران با افزایش سطح عمومی قیمت‌ها نیز مواجه شد که متأثر از افزایش نقدینگی کل کشور، رشد ناچیز تولید در بخشهای واقعی اقتصاد ایران بویژه صنعت و کشاورزی، بوده است.

بر اساس آخرین آمارهای آن زمان میزان نقدینگی کشور از ۶۸۵۸۶۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ با نرخ رشدی معادل ۳۱۲ درصد به ۲۸۲۷۰۶۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۹ رسید. همچنین شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی که شاخص سنجش تورم است، از مقدار ۱۰۰ واحد در سال پایه ۱۳۸۳ به ۳۲۵ در سال ۱۳۸۹ افزایش یافت.

در این سالها، افزایش واردات برای جلوگیری از تورم افسار گسیخته از یکسو و تثبیت نرخ ارز توسط دولت از سوی دیگر، موجب کاهش توان رقابتی تولیدکنندگان داخلی و از دور خارج شدن آنان گردید که پیامدهای اقتصادی و اجتماعی نظیر ایجاد رکود در اقتصاد ایران و رشد بیکاری را به همراه داشته است. ضمن اینکه همچنان نرخ تورم روند صعودی خود را طی نموده و اقتصاد ایران را دچار تورم توأم با رکود یا رکود تورمی نموده است.

بررسی روند ارزش افزوده بخش کشاورزی و گروه صنایع و معادن نشان می‌دهد که طی سالهای ۱۳۸۴-۱۳۸۹ این دو بخش، سهم اندکی از تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص داده‌اند. روند ارزش افزوده این دو بخش حاکی از تاثیر پذیری منفی این دو بخش از تحریم اقتصادی و سیاستهای ناکارآمد دولت طی این دوره بوده است.

در واقع تحریم‌های اقتصادی علیه ایران موجب کند شدن روند رشد بخش‌های کشاورزی و صنعت شده است. به اعتقاد صاحب‌نظران اقتصادی، در زمان مورد نظر صنایع داخلی با ظرفیت ۳۰٪ تا ۵۰٪ ظرفیت خود تولید می‌کردند. ضمن اینکه به دلیل محدودیت‌های مالی ناشی از تحریم اقتصاد ایران با مشکلاتی نظیر خرید گران کالا، خرید از منابع محدود و با کیفیت نامناسب، پرداخت هزینه بابت حمل و نقل اضافی و هزینه‌های انتقال ارز مواجه گردیده است.

در آن سالها، بخش اعظم رشد تولید ناخالص داخلی ناشی از واردات کالا، صادرات نفت و گروه خدمات است.

نکته جالب توجه اینکه به جز سال ۱۳۸۶ طی این دوره همواره میزان واردات کالا و خدمات مساوی و یا بیشتر از کل درآمد صادرات نفت کشور بوده است. علاوه بر آثار تحریمهای اقتصادی بر اقتصاد ملی، سیاستهای ارزی نادرست دولت نیز شرایط را برای بخش تولید دشوار و غیر قابل رقابت با محصولات خارجی ساخت.

یکی از مهمترین عواملی که طی سالهای اخیر تاثیر تحریم ها بر اقتصاد ایران را تشدید نموده، تخصیص غیر بهینه درآمدهای های نفتی بوده است. با توجه به وابستگی بالای اقتصاد ایران به درآمدهای نفتی و نقش تعیین کننده آن در رشد اقتصادی و تامین درآمدهای ارزی کشور، تخصیص بهینه و صحیح این درآمد ها می تواند نقش تعیین کننده ای در تخفیف آثار منفی اقتصادی تحریمها ایفا نماید و تعادل را در بازارهای مختلف برقرار سازد.

بررسی های انجام شده در آن زمان گویای این واقعیت است که طی دوره زمانی مورد نظر، متاسفانه این سرمایه عظیم ملی منجر به رشد بخشهای واقعی اقتصاد اعم از کشاورزی، صنعت، بویژه خود صنعت نفت و گاز که تامین کننده این درآمد عظیم بوده، نشده است و در عوض بخش قابل توجهی از این درآمد در راستای مهار نرخ تورم به واردات کالا و خدمات که عمدتاً مصرفی می باشند، اختصاص یافت که منجر به تورم رکودی گردید.

۳- محدوده تحریم های وضع شده اخیر (بعد از لغو برجام)

در قوانین تحریمی مرتبط با ایران چند سند اصلی وجود دارد که این اسناد با ذکر نام در برجام ذکر شده‌اند و خروج ایالات متحده از برجام باید در ارتباط با این اسناد تفسیر شود. در چهار فقره از این اسناد، بندهایی در مورد نحوه و زمان‌بندی تعلیق تحریم‌ها ذکر شده است که عبارتند از:

۱. NDAA^۱ ۲. TRA^۲ ۳. IFCA^۳ ۴. ISA^۴. در قانون NDAA مدت زمان ادواری تعلیق تحریم‌ها، ۱۲۰ روزه و در سه قانون دیگر، بازه زمانی ۱۸۰ روزه در نظر گرفته شده است.

در تاریخ ۲۲ اردیبهشت ۱۳۹۷، موعد ادواری تصمیم‌گیری در مورد ادامه تعلیق یا عدم ادامه تعلیق قانون NDAA فرا می‌رسید. در ۱۸ اردیبهشت ماه و چهار روز قبل از موعد مذکور، رئیس جمهور امریکا اعلام کرد که از برجام خارج می‌شود اما در عین حال، همزمان با آماده‌سازی برای بازگشت تحریم‌ها در طی فرآیندی موسوم به Wind-down (قطع تدریجی ارتباط اقتصادی با ایران)، تعلیقیه‌ای (Waiver) برای این دوره کوتاه مدت ۹۰ روزه و ۱۸۰ روزه صادر می‌کند. بدیهی است خروج امریکا از برجام به این معنی است که در پایان دوره تعلیقیه‌ها، مفاد قانون NDAA اجرایی خواهد شد. به همین دلیل، وزارت خارجه ایالات متحده با همکاری اداره مربوطه در خزانه‌داری ایالات متحده (OFAC) تلاش کرد با انتشار متنی ساده شده تحت عنوان سوالات پرتکرار، برخی از این موارد را روشن سازد. بدیهی است که آنچه در رسانه‌ها به عنوان اقدامات امریکا در پایان مواعد ۹۰ و ۱۸۰ روزه ذکر شده است، صرفاً رئوس ساده شده موارد قانونی مرتبط با ایران است و برای جزییات آن باید به قوانین ذکر شده در فوق مراجعه کرد. اما مفاد قانون NDAA چیست و چه نسبتی با تحریم ایران به ویژه در حوزه بانکی دارد؟ در اصلاحیه سال ۲۰۱۰ بر قانون ISA و قانون CISADA^۵ مقرر شده است مؤسسات مالی خارجی (یعنی مؤسسات مالی غیرآمریکایی و غیرایرانی) اجازه ندارند با نهادهای مالی ایرانی که ذیل قوانین مرتبط با گسترش سلاح‌های کشتار جمعی و قوانین مرتبط با حوزه تروریسم درج شده‌اند، تعاملات مالی و بانکی داشته باشند، اما همین محدودیت در قانون NDAA به بالاترین سطح خود رسید؛ به

^۱ National Defense Authorization Act

^۲ the Iran Threat Reduction and Syria Human Rights Act of ۲۰۱۲

^۳ the Iran Freedom and Counter-Proliferation Act of ۲۰۱۲

^۴ Iran Sanctions Act

^۵ the Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act

این صورت که در این قانون مقرر شد که کلیه نهادهای مالی ایرانی از جمله بانک مرکزی ایران به محدودیت‌های فوق اضافه شوند؛ به این معنا که نهادهای مالی خارجی به‌طور کلی حق تعامل مالی و بانکی با سیستم بانکی ایران و بانک مرکزی ایران نخواهند داشت و چنانچه در این موضوع خطای شناخته شوند، نسبت به ادامه فعالیت آن‌ها در حوزه قضائی آمریکا ممانعت به عمل می‌آید. توضیح اینکه منع ادامه فعالیت بانک‌های خارجی (مخصوصاً بانک‌های اروپایی) در حوزه قضائی آمریکا بسیار تهدیدکننده و بازدارنده است.

نکته دیگری که در این قانون آمده آن است که در صورتی که یک کشور خارجی، محدودیت‌های مربوط به خرید نفت از ایران را رعایت نکند^۱، نهادهای مالی مستقر در آن کشور تحریم می‌شوند یعنی در این قانون به جای تحریم کردن شرکت‌های خریدار نفت از ایران، مقرر شده است که سیستم بانکی آن کشور به جرم انجام تراکنش‌های مالی مرتبط با خرید نفت از ایران مورد تحریم و تنبیه قرار بگیرد.

دولت ترامپ در ۸ می ۲۰۱۸ از برجام خارج شد و دستور اجرایی ۱۳۷۱۶ دولت اوباما در تعلیق تحریم‌های مرتبط با هسته ای ایران متعاقب برجام را لغو نموده و طی دستوری به وزارت خزانه داری خواستار بازگشت تحریم‌های ج.ا.ایران گردید.^۲

متعاقب خروج ایالات متحده از برجام، وزارت خزانه داری در FAQ^۳ در ۸ می ۲۰۱۸ خود بیان کرد تحریم‌های ایالات متحده در بازه زمانی کاهش و محدودسازی ۹۰ روزه (۶ اگوست ۲۰۱۸) و کاهش و محدودسازی ۱۲۰ روزه (۴ نوامبر ۲۰۱۸) بازخواهد گشت و فرآیند Snapback تحریم‌ها شروع شده است.^۴

^۱ در قانون NDAA که یکی از مهمترین احکام آن در مورد تحریم نفتی ایران است، مقرر شده است که خریداران نفت از ایران مکلف اند در بازه زمانی مشخص، خرید نفت از ایران را به طور قابل توجهی کاهش دهند؛ تیم اجرایی اوباما، این کاهش را به مقدار ۲۰ درصد در هر شش ماه تفسیر کرد. تیم ترامپ تاکنون تفسیر خود از عبارت «به طور قابل توجه» را مشخص نکرده و ممکن است بیشتر از ۲۰ درصد باشد.

^۲ - The White House Website (May 8, 2018) **PRESIDENTIAL MEMORANDA: Ceasing U.S.**

Participation in the JCPOA. Available At: < <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/ceasing-u-s-participation-jcpoa-taking-additional-action-counter-irans-malign-influence-deny-iran-paths-nuclear-weapon/> >

^۳ - مخفف Frequently Asked Questions که بیانیه غیررسمی در مورد مهمترین سوالات متداول یک موضوع و پاسخ به آنها برای تنویر افکار عمومی است که در اینجا به منظور آگاهی اشخاص حقیقی و حقوقی آمریکایی و غیرآمریکایی در مورد نحوه و مکانیزم بازگشت تحریم‌ها علیه ایران از سوی وزارت خزانه‌داری این کشور صادر شده است.

^۴ - The U.S. Department of the Treasury (May ۸, ۲۰۱۸) **Frequently Asked Questions Regarding the Re-Imposition of Sanctions Pursuant to the May 8, 2018 National Security Presidential Memorandum Relating to the Joint Comprehensive Plan of Action.** Available At: < https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/jcpoa_windown_faqs.pdf >

۳-۱- حوزه‌های تحریمی و قوانین تحریمی که بعد از دوره محدودسازی ۹۰ روزه در ۶ آگوست ۲۰۱۸

می‌شوند:

- تحریم های مربوط به خرید و تهیه دلار آمریکایی توسط دولت ایران
  - تحریم های مرتبط با تجارت ایران در زمینه طلا و فلزات گرانبها
  - تحریم های مرتبط با خرید، ذخیره یا انتقال مستقیم یا غیر مستقیم گرافیت، مواد خام یا فلزات نیمه تمام شامل آلومینیوم و آهن، زغال و نرم افزار برای یکپارچه سازی پروسه های صنعتی.
  - تحریم های مرتبط با انتقال عمده خرید یا فروش ریال ایرانی، نگهداری کمک های مالی عمده یا حساب های بانکی بیرون از خاک ایران که تحت نفوذ ریال ایرانی است.
  - تحریم های مرتبط با خرید، اشتراک یا تسهیلات بدهی های دولتی ایران.
  - تحریم های مرتبط با صنعت خودرو ایران.
- **قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران IFCA بخش ۱۲۴۵ (a)(1)(A)** - فروش، عرضه و انتقال فلزات گرانبها به و یا از ایران.
- **قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران IFCA بخش ۱۲۴۵ (a)(1)** - فروش، عرضه و انتقال گرافیت، مواد معدنی و فلزات نیمه ساخته شده مورد استفاده در ساخت یک یا چند مقاصد مشخص شده [ممنوع] به یا از ایران.
- **قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران IFCA بخش ۱۲۴۵ (c)** - انجام تراکنش بوسیله FFLs که در محدوده معافیت های بخش ۱۲۴۵ (a)(1) IFCA انجام می شود.
- **قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران IFCA بخش ۱۲۴۶ (a)(1)(A)** - ارائه خدمات ضمانت، بیمه یا بیمه اتکایی در ارتباط با فعالیت های که با ایران درگیر بوده و در محدوده JCPOA قرار دارد.
- **قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران IFCA بخش ۱۲۴۶ (a)(1)(C)** - ارائه خدمات ضمانت، بیمه یا بیمه اتکایی مربوط به یا برای افراد یا شرکتها بلاک شده (در فهرست تحریمی) حکومت ایران.
- **قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران IFCA بخش ۱۲۴۶ (a)** - ارائه خدمات ضمانت، بیمه یا بیمه اتکایی مربوط به فعالیتهای تجاری هواپیماهای مسافری که هرگونه مجوزهای لازمه آن بوسیله اوفک صادر می شود.

- لغو مجوز عمومی I اوفک در مورد اشخاص (حقیقی و حقوقی) حذف از لیست SDN: بعد از اجرای برجام، اوفک بیش از ۴۰۰ نفر از افراد و شرکتهای مختلف را از لیست SDN خارج کرد. این اقدام، بر توانایی تجارت با افراد خارج شده فهرست SDN داشت و تهدید اعمال تحریم علیه شرکتهای خارجی درگیر تراکنش با این افراد و شرکتهای شامل بازیگران عمده اقتصادی ایران نظیر شرکت ملی نفت ایران، شرکت کشتیرانی ج.ا.ایران و ایران ایر را برطرف کرد. حذف این دستورالممل و بازگشت افراد حذف شده به لیست SDN، مجدداً آنها را تحت تحریمهای بخش ۱۲۴۴ IFCA قرار می دهد.

۳-۲- حوزه های تحریمی و قوانین تحریمی که بعد از دوره محدودسازی ۱۸۰ روزه در ۴ نوامبر ۲۰۱۸ Snapback می شوند:

- تحریم های مرتبط با اپراتورهای بندری، ناوگان دریایی و بخش های کشتی سازی شامل خطوط ناوگان دریایی جمهوری اسلامی ایران و خط ناوگان جنوبی ایران و وابسته های آنها
- تحریم های مرتبط با معاملات نفتی با شرکت ملی نفت ایران (NIOC)، شرکت بین المللی نفت ایران (NICO) و شرکت ملی نفتکش ایران (NITC) شامل خرید نفت، محصولات نفتی یا محصولات پتروشیمی از ایران
- تحریم های مرتبط با معاملات اقتصادی موسسات مالی خارجی با بانک مرکزی ایران و موسسات مشخص مالی ایرانی تحت ماده ۱۲۴۵ لایحه اختیارات دفاع ملی برای سال مالی ۲۰۱۲ (NDAA).
- تحریم های مرتبط با خدمات تهیه پیامهای مالی خاص برای بانک مرکزی ایران و موسسات مالی ایرانی لیست شده در ماده ۱۰۴ (E)(ii)(c) تحریم جامع ایران و اقدام محروم سازی ۲۰۱۰ (CISADA)
- تحریم های مرتبط با تهیه خدمات بیمه نامه، بیمه یا بیمه اتکایی
- تحریم های مرتبط با بخش انرژی ایران^۱

^۱- Ibid.

- **قانون تحریم های ایران (ISA)**، بخش ۵ (A): ۱) توسعه منابع نفتی ایران؛ ۲) تولید فرآورده های نفتی پالایش شده در ایران، ۳) صادرات تولیدات پالایشی به ایران، ۴) همکاری مشترک با ایران در خصوص تولید منابع نفتی بیرون از ایران، ۵) حمایت از توسعه منابع نفتی و تولید فرآورده های پالایشی در ایران، ۶) توسعه و خرید تولیدات پتروشیمی از ایران، ۷) انتقال نفت خام از ایران یا ۸) مالکیت، اجرا و کنترل کشتی هایی که برای از بین بردن نشانه های ریشه ایرانی نفت خام با فرآورده های پالایشی و انتقال آن مورد استفاده قرار می گیرند.
- **قانون کاهش تهدید ایران (TRA)** بخش ۲۱۲ (A) - ارائه خدمات ضمانت، بیمه یا بیمه اتکایی برای شرکت ملی نفت ایران و شرکت ملی نفتکش ایران یا شرکتهای جانشین آنها.
- **قانون کاهش تهدید ایران (TRA)** بخش ۲۰۱۳ (A) - خرید، تعهد پرداخت به با تسهیل صدور بدهی دولت ایران یا بدهی و سود سهام شرکتهای در مالکیت یا کنترل دولت ایران ممنوع است.
- **قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران IFCA** بخش ۱۲۴۴ (c)(۱) - الف) تراکنش ها از طرف یا برای بخش انرژی، کشتیرانی یا بخشهای کشتی سازی و یا ب) افراد تعیین شده برای اداره بندر در ایران.
- **قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران IFCA** بخش ۱۲۴۴ (d)(۲) - فروش و عرضه یا انتقال کالا و خدماتی به یا از ایران که در ارتباط با بخشهای انرژی، کشتیرانی و کشتی سازی مورد استفاده قرار می گیرد.
- **قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران IFCA** بخش ۱۲۴۴ (h)(۲) - تراکنش ها بوسیله FFLs برای اجرا یا تسهیل تراکنش ها برای فروش، عرضه و انتقال به یا از گاز طبیعی ایران.
- **قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران IFCA** بخش ۱۲۴۶ (a)(۱)(B)(i) - ارائه خدمات ضمانت، بیمه یا بیمه اتکایی مرتبط یا به سود هرگونه فعالیتی که در بخشهای انرژی، کشتیرانی و کشتی سازی ایران که تحت تحریم های IFCA قرار دارند.
- **قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران IFCA** بخش ۱۲۴۶ (a)(۱)(B)(ii) - ارائه خدمات ضمانت، بیمه یا بیمه اتکایی برای تراکنشها در محدوده معافیت های اعمال شده در بخش ۱۲۴۵ (a)(۱)(B) و (C) قانون IFCA انجام می شود.

- لغو مجوز عمومی H اوفک: بعد از روز اجرای برجام، اوفک برخی اقدامات تأییدی برای کاهش تحریم‌های ایران انجام داد که این اقدامات تاثیر زیادی بر توانایی شرکت‌های خارجی برای انجام تجارت با ایران بدون ترس از جرایم و یا ترس از تحریم داشت. مهمترین مجوز وزارت خزانه داری که در ۴ اگوست ۲۰۱۸ لغو می شود، بعد از اجرای برجام، اوفک مجوز H را صادر کرد که طی آن شرکت‌های زیرمجموعه و تابعه خارجی تحت کنترل اتباع آمریکایی می توانند تحت شرایط مشخصی درگیر فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با ایران شوند. اما زیرمجموعه های خارجی شرکت‌های آمریکایی از صادرات هر کالا و خدماتی به ایران که انجام آن از سوی شرکت مادر با پتانسیل جرایم مدنی و کیفری برای چنین نقض قوانینی مواجه می شد، منع بودند. لغو این مجوز، فعالیت هر شرکت بین المللی غیرآمریکایی که بخش معینی از سهام آن در کنترل اتباع آمریکایی می باشد نیز از همکاری اقتصادی با ایران منع می شوند.^۱

---

^۱ - Forrer J. John (May 2018) **Secondary Economic Sanctions: Effective Policy or Risky Business?** The Atlantic Council, GlobalBusiness & Economics Program and Economic Sanctions Initiative. Available At:<
http://www.atlanticcouncil.org/images/publications/Secondary_Sanctions_WEB.pdf>

۴- نتیجه گیری و پیشنهادات

با توجه به روند حاکم بر سیاست آمریکا، باید منتظر تحریم‌های گسترده و عمیق‌تری نسبت به تحریم‌های قبلی بود و اقتصاد کشور را برای آن آماده ساخت. در وضعیت فعلی نمی‌توان چندان به مواضع اروپایی‌ها امیدوار بود و اگر حمایتی هم باشد، جنبه تاکتیکی دارد که بهای آن را باید در جای دیگر پرداخت. با توجه به روحیه جدید آمریکایی‌ها و اتفاق نظری که بین رئیس‌جمهوری، کنگره و سنا در مورد ایران وجود دارد، بعید است که منافذ قبلی برای دور زدن تحریم‌ها بتواند مورداستفاده قرار گیرد. برای مقابله با تحریم‌های جدید گزینه‌های زیادی پیش‌روی ما نیست و لازم است راه‌های ممکن برای مقابله با چنین تحریم‌هایی را سریعاً مورد مذاقه و اقدام قرار داد.

- یکی از مشکلات اصلی ناشی از تحریم‌ها، محدودسازی مبادلات ارزی است و از آنجا که اقتصاد ایران نیازمند مبادلات بین‌المللی است بنابراین محدودیت‌های ارزی، مشکلاتی را برای اقتصاد کشور ایجاد خواهد کرد. در پیش گرفتن فرآیندی که نیاز کشور را به مبادلات ارزی دلاری و حتی یورویی کاهش دهد و مبادلات بین‌المللی کشور را ممکن سازد از نیازهای اصلی کشور است. در این رابطه عقد پیمان‌های پولی دوجانبه با کشورهای طرف تجاری ایران از اقدامات مهمی است که می‌تواند اثر تحریم‌های ارزی را کاهش دهد. برخی کشورها در حال حاضر در روابط خود با آمریکا دچار تنش بوده و نسبت به چنین پیمانی علاقه نشان داده‌اند. در حقیقت عقد پیمان‌های پولی دوجانبه باید مدت‌ها پیش در دستور کار قرار می‌گرفت که متأسفانه توجه چندانی به آن نشده است. به نظر می‌رسد سه کشور ترکیه، روسیه و چین، به دلیل مشکلات در روابط با آمریکا دارای آمادگی بیشتری برای عقد چنین پیمانی هستند و هر سه کشور نیز از شرکای اصلی تجاری ایران محسوب می‌شوند. پس از سه کشور فوق، هند نیز به نظر می‌رسد علاقه‌مند به چنین توافقی هست. علاوه بر پیمان‌های پولی دوجانبه، عقد قراردادهای تهاتری با کشورهای همسایه نیز می‌تواند تا حدی راهگشا باشد.

- در حقیقت اقدامات داخلی مهم‌ترین بخش برای مقابله با تحریم‌های داخلی است، چراکه هدف اصلی تحریم‌ها محدود ساختن اقتصاد کشور با محدودسازی صادرات و واردات آن است. به دلیل سوءمدیریت‌ها و مشکلات گوناگون، به عقیده بسیاری از کارشناسان مشکل اصلی کشور ما تحریم‌ها، پیچیدگی‌ها و موانع داخلی بر سر کار و کسب و اقتصاد است که همچنان سدی در مقابل کارکرد اقتصاد قرار دارد و متأسفانه

تمامی این موانع ساخته دست دیوانسالاری دولتی است. افزایش بنیه اقتصاد و برداشتن بندهای متعدد از پای اقتصاد و اصلاح ساختارهای دست و پاگیر از ضروریات اصلی افزایش توان اقتصاد کشور برای مقابله با تحریم‌هاست. در واقع پادزهر اصلی تحریم‌ها، آزادسازی اقتصاد کشور و ظرفیت و توان بخش خصوصی است که می‌تواند امکاناتی فراتر از روال‌های مرسوم بین کشورها را به کار گیرد.

- یکی از اقدامات بر زمین مانده از حدود ۶ سال قبل، اجرایی‌سازی قانون بهبود فضای کسب و کار است. اجرایی‌سازی این قانون و قوانین مشابه و کاستن از مجوزهای دولتی و تداوم چنین اقداماتی می‌تواند در کوتاه مدت، در بخش خصوصی و اقتصاد کشور تحرک بیشتری ایجاد کند.
- متأسفانه فساد که با افزایش تحریم‌ها تشدید می‌شود، از بزرگ‌ترین مصیبت‌های اقتصاد ایران است. در صورتی که مبارزه واقعی با فساد و شفاف‌سازی صورت گیرد می‌تواند تاب‌آوری اقتصاد ایران را در مقابل تحریم‌های جدید افزایش دهد. در مبارزه با فساد، شفاف‌سازی وام‌ها و تسهیلات بانک‌ها و هدایت منابع آنها به سوی بخش تولیدی اقتصاد، دارای اهمیت و جایگاه ویژه‌ای است.
- حجم بالای قاچاق در کشور علاوه بر تخریب اقتصاد داخلی، از منابع اصلی تقاضای ارز در بازار آزاد است. در واقع بازار داخلی کشور متأسفانه مورد دست‌اندازی قاچاقچیان قرار دارد و این موضوع یکی از اصلی‌ترین دلایل رکود اقتصاد کشور است زیرا کالاهای قاچاق بخش بزرگی از بازار کالاهای داخلی را تصاحب کرده‌اند. اگر دولت بتواند از حجم قاچاق به‌طور جدی بکاهد، به همان نسبت تقاضا برای ارز در بازار کاهش یافته و بازار برای کالاهای داخلی فراهم می‌شود که اثر خود را روی افزایش تقاضای داخلی و اشتغال نشان خواهد داد.
- از مشکلات تحریم‌ها، افزایش نرخ ارز به دلیل عدم تعادل‌ها و هیجانات ناشی از آن است. کنترل نرخ ارز در بازار آزاد از وظایف دشوار دولت‌ها در زمان تحریم است. تدوین سیاست‌های ارزی متناسب برای بخش‌های مختلف اقتصاد و برنامه‌ریزی برای تامین نیازهای آنها می‌تواند تعادلی بین عرضه و تقاضای ارز ایجاد کند و از ایجاد شوک در قیمت‌های ارز پیشگیری کند.